

**ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI JOQARI
BILIMLENDIRIW, ILIM HÁM INNOVACIYALAR
MINISTRILIGI
ÓZBEKSTAN RESPUBLIKASI MÁDENIYAT HÁM
TURIZM MINISTRILIGI
ÓZBEKSTAN MÁMLEKETLIK KONSERVATORIYASI
NÓKIS FILIALI**

MUZÍKA HÁM KÓRKEM ÓNER XABARSHISI

ilimiy-metodikaliq jurnal

MUSÍQA VA SAN'AT AXBOROTNOMASI

Ilmiy-uslubiy jurnal

ВЕСТНИК МУЗЫКИ И ИСКУССТВА

Научно-методический журнал

BULLETIN OF MUSIC AND ART

Scientificmethodical journal

№ 1

SHOLKEMLESTIRISHI:

O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi Nokis filiali

- Bas redaktor:** – Allanbaev Rudakiy, professor w.w.a
Bas redaktor orinbasari: – Kamalova Dilduza, filologiya ilimleri boyinsha
filosofiya doktori (PhD)
Juwapli xatker: – Gulmira Palwanova

REDKOLLEGIYA AGZALARI:

- Omonilla Rizaev** – O'zbekiston mamleketlik k'rkem oner ham mad'niyat
institut'i, professor w.w.a.
Hikmat Rajabov – O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi Nokis filiali,
professor w.w.a.
Sayyora Gafurova – O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi, professor
Oydin Abdullaeva – O'zbekiston mamleketlik konservatoriyasi, professor.
Qurbanbay Jarimbetov – Qaraqalpaq mamleketlik universiteti, professor.
Alima Berdimuratova – Qaraqalpaq mamleketlik universiteti, professor.
Ziyada Bekbergenova – OzR IA Qaraqalpaqstan bolimi, professor.
Oqilxon Ibragimov – O'zbekiston mamleketlik k'rkem oner ham mad'niyat
institut'i, professor.
Azizbek Turdiev – O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senatm'n jaslar,
mad'niyat ham sport mas'eleleri komiteti baslig'i
orinbasari, filologiya ilimleri boyinsha filosofiya
doktori (PhD).
Allanazar Abdiev – Filologiya ilimlerinin kandidati, Qaraqalpaqstan Respublikasi
xaliq jazirshisi
Artiqbay Erejepov – Nokis qalaliq 1-sanli balalar muzika ham k'rkem oner mektebi,
pedagogika ilimleri boyinsha filosofiya doktori (PhD).
Janabay Marziyev – Qaraqalpaq mamleketlik universiteti, filologiya
ilimleri boyinsha filosofiya doktori (PhD), docent.
Iroda Mirtalipova – OzMK janindagi B.Zokirov atindagi MEKOl, k'rkem
onertanir ilimleri boyinsha filosofiya doktori (PhD).

JAMIYETLIK KENES:

Baxtiyor Sayfullaev	Najimatdin Muxameddinov
Ozodbek Nazarbekov	Najimatdin Ansatbaev
Komoliddin Urinbaev	Gulistan Annaqlicheva
Dawitbay Qurbaniyazov	Rayxan Saparova
Qalbay Turdiev	Paraxat Mamutov

MAZMUNI

Алланбаев Р. Миллий маданиятымызды рауажландыруу жолында және бир кәдем	3
---	---

MUZIKATANIW

Мамутов П.А. Замангөй музыка тәлим системасын жетилистириуде руухыйлыктын орны	5
Пахратдинов Ш. Работа над произведением крупной формой	10
Sayidov T. D. Xonandalik ovozing fiziologik va akustik xususiyatlari	14
Мирталипова И.М. Ҳинд мусика назариясидаги товушкатор структураларига бир назар	16
Raimova D.M. O'rta Osiya musiqa cholg'ularining paydo bolish tarixi	20
Расулов М.М. Мусика, теле ва радио дастурларнинг муҳим компоненти ва композицион омили сифатида (темп, ритм, импульсивлик мисолларида)	23
Matyakubova U.G'. V-XV asrlar markaziy Osiyada musiqa madaniyatining nazariy asoslari	28

KORKEM ONER

Ражабов Х.Ж. Арсланбай Нажимов ижодига бир назар... ..	33
Matimuratov S.E. Qaraqalpaq kompozitori Kenesbay Abdullaev doretiwshiligi haqqinda	35
Qutekeeva R.A. Qaraqalpaq kirkem onerinde Ilish Xojametovtin tutqan ornı	39
Allaniyazov B.Q. Muzika kirkem onerinin bayteregi (Kompozitor Najimatdin Muxammeddinovtin omiri ham doretiwshiligi haqqinda)	44
Чаршемов Ж.А. «Қоблан» балетининг композицион хусусияти	48
Абдуллаева Ш.С. Труд все побеждает	57
Abatbaeva R.A. Qaraqalpaq kirkem onerinde kompozitor Gayip Demesinovtin tutqan ornı	61
Палъанова Г.А. «Аязий» драмасында кахарман характерин сәулелендириудиц өзине тән қасийетлери	65
Палъанова Г.А. Каракалпакстанда театр режиссурасының пайда болыуындагы миллий дәреклер	68
Muxammeddinov Q. Milliy opera ham balet janrdagi tariyxiy shigarmalar	71
Parmonov D.R. «Doira va urma zarbli cholg'ulari» musiqa san'atining yorqin namoyondasi	75
Каримова И.И. Традиции исполнения музыки Каракалпакского композитора Гаип Демесинова	78

ATQARIWSHILIQ ONERI

Erejepov A.A. Baqsishiliq kirkem onerinde doretilgen qosiq ham namalarini jaslar tarbiyasindagi ahmiyeti	83
Tnibaev P.K. Dirijyorliq kirkem onerinin turleri ham evolyuciyasi	87
Шарипова А.Р., Сидикова А.М. К вопросу о фортепианном исполнительском искусстве в Узбекистане	92
Ayubov K.Z. Foniologiya va odam ovozi tasnifi	95
Ziyovutdinova Z.U. XIX asrning ikkinchi yarimida o'zbek xalq cholg'ulari ijrochiligi sohasidagi jiddiy o'zgarishlar	98
Dadaboyev X.M. Xalq cholg'ulari ansamblarini tashkil etish	100
Aliev N.G. Demli saz asbaplar tariyxi, klassikalik muzika ham onin bugingi kundegi tutqan ornı	102

Saidxonov A.S. Cholg' u konsert janrı tarıxı va taraqqiyoti	105
Jumabaev A.E. Qaraqalpaq kórkem ónerinde xalıq namalı qosıqlarınm tutqan orm	110

MUZİKA PEDAGOGİKASI

Xojanazarov T. Vokal pedagogikasındagı metodlardı zamanagóy pedagogikaga aylandırıw usılları	115
Ходжаметова Г.И. Задача обучения, воспитания и развития детей в музыкальной школе	117
Botirova X.T. Musıqa ta'limi pedagogikasida o'quvchi yoshlarni ma'naviy-axloqiy ta'lim-tarbiyasini shakllantirish	121
Saidumarov I. Ta'lim-tarbiya va shaxsning ma'naviy kamoloti xususuda sharq allomalarining qarashlari	124
Абдисултанов Ж.Дж. Болалар мусика ва санъат мактабларида «Мусика адабиёти» фанини ўқитишда инновацион ёнлашув	128
Матёқубов Э.Г. Мусикада модулли таълим асослари	131
Najmetdinova N.I. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning mustaqil musiqiy faoliyatining ahamiyati va mazmuni	137
Iseev R.A. Fortepiano paninin jahon muzika oqıw procesindeki ahmiyeti ham orm	141
Dauletbaev T.K. Milliy saz asbaplarm mektep oqıwshılarma úyretiwidin ahmiyeti	145

JÁMIYETLIK-GUMANITAR PÁNLER

Бекбергенова З.У. Қарақалпақ халық дәстаны «Қырық қыз» хэм хэзирги қарақалпақ драматургиясы	150
Утепова Т.Б. Маданиятлараро мулохот таҳлиллари Европа олимлари назарида	153
Жумашева А.Х. Интерактивные приёмы и формы проведения практических занятий	159
Саденова Г.П. Қарақалпақ паремиологиясында жақсылық концепти	163
Mambetnazarov M.K. Hoja Axmet Yassawiy hikmetlerinin jaslar tarbiyasındagı ahmiyeti	166
Марзияев Ж.К. Мақаланың публицистикалық сыпатламасы	169
Камалова Д.Э. Шығарма композициясында турмыс шынлығын сәулелендириў шеберлиги	171
Мамбетназарова Р.К. Идеино-тематические особенности жанр путешествия в Каракалпакской литературе (на примере «Путешествия в пять стран по океану» Тажсена Изимбетова)	175

JAS IZERTLEWSHILER

Paxratdinov J.A. Kop qırlı talant iyesi	180
Jumamuratova A.A. Qaraqalpaqstanda Opera janrınm tutqan orm	181
Muratbaeva A.A. Jaslardın muzikalıq intellektın asırıwda muzika sınshısı Gulmaryam Kamalovanın orm	185
Orazalieva G.S. Güllengen dawırde — Jana namalar (Jamil Charshemov dóretpeleri haqqında)	186
Segizbaeva G.Q. Qaraqalpaqstanda daslepki muzikalıq drama janrınm payda bolıwı	188

Пайдаланылган адабиятлар:

1. Шахс манавиятини шаклланишида санъат ва маданиятнинг роли. Республика илмий-назарий ва амалий конференция материаллари. – Тошкент: – 2014.
 2. *Хотамов Н., Саримсоқов Б.* Адабиётшунослик терминларининг русча-ўзбекча изоҳли лугати. – Тошкент: –1983.
 3. *Есемуратова Г.* Шығармаларының V томы. – Нөкис: –2018.
 4. *Турсынов Б.* Драматургия хэм театрымыздың мәселелери. – Нөкис: –1988.
-

**ҚАРАҚАЛПАҚСТАНДА ТЕАТР РЕЖИССУРАСЫНЫҢ ПАЙДА
БОЛҰҰЫНДАҒЫ МИЛЛИЙ ДӘРЕКЛЕР**

Палуанова Г.А.

Ўзбекстан мәмлекетлик көркем өнер хэм мәденият институты Нөкис филиалы

Аннотация: Бул мақалада Қарақалпақстанда миллий театр көркем өнери менен дәслепки театр режиссурасының пайда болууы, қәлиплесиуи, рауажланыу басқышлары, сондай-ақ, қарақалпақстанлы режиссёрлар ҳақында сөз етиледі.

Гилт сөзлер: Миллий театр, режиссёр, труппа, театр труппасы, дәстүр, драма, майдан театры.

Аннотация: В данной статье прослеживается зарождение национального театрального искусства, этапы развития становления и формирования театральной режиссуры в Каракалпакстане.

Ключевые слова: Национальный театр, режиссёр, труппа, театральная труппа, традиции, драма, площадный театр (эстрадный театр).

Annotation: This article traces the origin of the national theatrical art, the stages of development of the formation and formation of theatrical directing in Karakalpakstan.

Keywords: National Theatre, director, troupe, theater troupe, traditions, drama, square theater (variety theater).

Миллий театр өнеринин қәлиплесиуи бул тараўда режиссура мектебинин пайда болып, қәлиплесиуине тийкар жаратты. Қарақалпақ профессионал театры тоқсан жылға шамалас уақыттан берли тамашағейлерге өзинин сырлы пердесин ашып келмекте. Хәуескерлик хәм ярым профессионаллық дөгереклер тийкарында жүзеге келген қарақалпақ театры бүгинги күни заманағей, профессионал театр көринисине айланды. Өткен жыллар дауамында театр жәмәәтлеринин жөнелиси шөлкемлестириушилиқ курамы хәм қәлиплесиу барысында түрли өзгерислер жүз берди, актёрлық хәм режиссёрлық шеберлиги менен байланысly көплеп мәселелерди шешиуине туўра келди. Қарақалпақ театрында миллий режиссуранын рауажланыуы жолында көп гана режиссёрлар мийнет етти. Олардан: Зариф Қасымов, Әбдираман Өтепов, Қасим Әуезов, Жапақ Шамуратов, Жийен Машарипов, Сейфулгабит Мажитов, Садулла Жуманиязов, Асан Бегимов, Жолмурза Аймурзаевлар театр режиссурасының пайда болып, қәлиплесиуинде заман талабына сай хызмет аткарды. Оннан берги жагында профессионал режиссёрлар өсип жетилисти. Солай етип, Т.Алланазаров, Ю. Мамутов, Ю. Шарипов, С. Хожаниязов, Р. Төрениязов, Қ. Абдиреймов, Н. Аңсатбаев, А. Шарипов, Б. Баймурзаев, Т. Қайыпназарова, Б. Өтебаев, С. Узақбаев, Ы. Айбатов, Қ. Қәлилаев, М. Бегимов хәм басқалар қарақалпақ театрының буннан былайда рауажланыуына ат салысты. Көплеген пьесалар сахна жүзин көрди. Театрларымыз репертуары жанрлық, тематикалық жактан да өсти. Миллий режиссёрларымыз балет, операларға дейин сахналастырып баслады [1:10].

1978-жылға шекем халыққа тек Қарақалпақ мәмлекетлик музыкалы театры (хәзирғи Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик академиялық театры) ғана хызмет көрсетип келген болса, сол жылы С.Хожаниязов атындағы Жас тамашағөйлер театры (хәзирғи Қарақалпақ мәмлекетлик Жас тамашағөйлер театры) өз жумысын баслады. Ал, 1991-жылдан баслап олардың қатарына Қарақалпақ мәмлекетлик Қууыршақ театры қосылды.

Узақ жыллардан берли инсанлардың мәдений хәм руухый зәрүрлигин қандырып, олардың эстетикалық талғамларының рауажланыуында көркем өнердин ажыралмас бөлеги болған театр тарауының тутқан орны айрықша. Бүгин театр сахналарында миллийлиғимизди өзлеринде жәмлеген шығармалары менен халқымыздың кеулинен орын алған режиссёрларымыз талай ғана. Бул салада мийнет етип атырған театр режиссёрларының хызметлери айтыуға, изертлеуға ылайық. Театр тарауы режиссурасы хәм оны рауажландыруы, миллий театр режиссёрларын таярлау ең әхмийетли мәселелердин бирине айланбақта.

«Таң нуры» труппасынан баслап айтқанымызда қарақалпақ режиссурасының пайда болғанына 90 жылдан аслам уақыт болды дегенимиз бенен соған шекем режиссёрлық кәсип улыуа болмады, деген пикир келип шықпауы керек. Себеби, илимпазлардың изертлеу жууамақларына сүйенсек, хақыйқый театрлар ямаса драмалар пайда болғанға шекем де қарақалпақ үрп-әдет, дәстүр, байрам, халықлық ойындарда театр, драманың элементлери болған. Ал драманың, театрдың элементлери, миллий дәреклери бар болған, онда режиссураның да элементлери бирге жасаған болып есапланады. Себеби, театрсыз режиссура, режиссурасыз театр өмир сүре алмайды. Сол сыяқлы театрсыз драма (оқылыуын есапқа алмағанда), драмасыз театрда өмир сүриуи қыйын. Драма биринши ғезекте сахна ушын жазылады. Драмада пәруаз, жан беретуғын – театр, сахна. Солай екен режиссураның миллий дәреклерин анықлау әхмийетли мәселелерден есапланылады.

Қарақалпақ халқының ески қыз узатыу, келин түсириу дәстүрлеринде де хәзирғи театрды, драманы еске салатуғын элементлери аз емес. Қыз узатыу, келин түсириу дәстүрлери традициялық сюжетке, образларға, сценариялық хәрекет избе-излиғине бай. Өлардың халық арасындағы өткерииу тәртиплери рәсмий жағынан хәзирғи заман театр, драмалық дәстүрлерге бир қанша жақын екенлиғи сезиледи. Айтайық, қыз узатылыу алдында сыңсыу айтып, елелаты, тууған-тууысқанлары, ата-анасы, киндигинин қаны тамған «Өз үйи, өлең төсеғи» менен хошласыуы керек. Узатылар қыздың образына кирип, оның ислеуға тийисли болған барлық қылуалары менен хәрекетлерин өзлестирип, бойына синдириуға хәрекет жасаған. Жеме-жемеге келгенде, қыз өзинин басындағы тәбийий кайғыны шеберлик пенен атқарып шығыуы талап етиледі. Ал, тойға жыйналған тамашағөй халық қыз сыңсыудың барлық тәреплерин, қулқы-қылуаларын, текстлерин ядқа билсе де, узатылар қыздың усы рольди атқарыушылық шеберлиғине, ерекшелик талантына көбирек кеуил бөлип караған. Үрп-әдет, дәстүрлеримиздин атқарылыу тәртибинин жақсы-жаманы көбине-көп узатылар қыздың талантына байланысly. Мине усыны театрласқан өмир көриниси десек қәтелеспеймиз. Себеби, оның сценариялық қурлысы менен атқарылыу дәстүринде хәзирғи заман театрының элементлери бар [2:7-8].

«Көримлик», «Бет ашар» дәстүрлери болса өзинин атқарылыу характери бойынша сахналық көринислерге тән тамаша. Ауылға жаңа келген келиншек усы дәстүр арқали келиншек болып түскен ел менен, жақын-жууық, қайын ата, қайин енелер менен танысади. Халық тәрәпинен тоқылған күлкили сөзлер үлғиси, оны импровизациялық жол менен шебер атқарыушы – актёр, қабыл етиуши- тамашағөй театрдағыдай жақсы қәлиплескен [2.9.11].

Театр хәм драма элементлери балалар, жас өспиримлер, жиғит-қызлар ойынларында да көп ғезлеседи. Жас өспиримлердин «қудағай-қудағай», «қауын-қауын» усаған ойынларында болса драмадағыдай өзине тән жәмийетлик өмирге еликленип алынған сюжети, композициясы, персонажлары, сөз даралығы, тартыс, карама-карсылықлары бар. Бул халық ойынларында кудағай-қудағай, қыз-жиғит, кемпир-ғаррылар хәм басқа да көплеген адамлар персонаж ретинде қатнасады. Хәр бир персонажды ойынға қатнасыушылар импровизациялық жол

менен аткарып келген. Хәр бир аткарыушы өз рольлерин жасына, жынысына, минез-қулқына карап таллап, оны сын-сымбаты менен сөйлеу өзгешелигін дәлме-дәл сүүретлеп (еликлеп) көрсетиуге тырысқан. Айрым ойынларында болса, олар адамның образын емес, ойынға персонаж болып катнасуатын жабайы үй хайуанларының рольлерин де атқарған. Адамның хайуанлар дүнясының хәр қыйлы образлары усы халық ойынларында традициялық сыпатында қәлиплесе баслаған. [2.14.15.]

«Аға бий», «Гештек» ойынларын бүгінгі замандағы жаслардың үй, өжире театры еди деп атаса арзыйды. Себеби, ол ойынларда тураклы сюжет, ойнау, аткарыу қағыйдалары, грим, кийим, шәртли декорация, реквизит элементлери қәлиплесип жетилгенин көремиз. Әсиресе, «Қуда түсиу», - деп аталған қарақалпақ халық тойы дәстүрінде пайда болған ойында хәм режиссура элементлери айқын байқалады. Ол ойынға 9–10 жастан 14–15 жас аралығындағы қыз-жигитлер катнасады. Олардың бир тәрәпи қыз жақ екінши жағы күйеу бала тәрәп, яғный ауылы болып қурда (қурда, далада, майданда, ямаса кең өжиреде) сахналық көринислер, спектакль картиналарындай болып, қыз айттырыу, күйеу баланың қыз тәрәпке барыуы ма, куда түсиу ме, қызды алып қайтыуыма, бет ашарға дейінгі барлық салт-дәстүрлер сол ойында ойын басқарыушы талантлы жигит басшылығында көрсетиледи. Ойын басқарыушысы хәрбир бала, қыздын жасына, түрине, толық-арықлығына, узын-келтелигине, сөйлеуине, карап «актёрларға» рольлер бөлистириледи. Ким куда, кими кудағай, куда бала, кәйин, қайнаға, бийкеш, үлкен ата, кемпир апа т.б.лар рольлерин атқарады.

Сондай-ақ, «Айқулаш», «Аға бий», «Қауын-қауын», «Бәдик», «Бесик той», «Ала қожалақ», «Қарақулақ» х.б. балалар, жаслар ойынларында да режиссура элементлери бирден көзге тасланады. Мине, көрип өткенимиздей, қарақалпақ байрам, салт-дәстүрлер театр, драманың элементлерине жүдә бай екен. Буннан шығатуғын жуумақ, театр, драманың элементлери бар болса режиссураның да элементлери бар деген сөз. Шынында да, қандай да бир байрам, ойын, салт-дәстүрлер биреудің басқарыуысыз, жол-жобасысыз өтпейди [2.20.].

Той-мерекениң өзінде бий, басшы болады. Қыз-жигитлер отырыспаларда жигит ағасы, қызлар жеңгеси ямаса хәр жылы жыл мәусимлерінде өткерилип келинген қурбан хайтларда қур басқаратуғын қур басылар болады. Себеби, ол мереке, ойын, байрамлардың бәрінде сондайды басқара алатуғын, шөлкемлестиреушилиқ уқыпқа ийе басшы болады. Оларды өткеріудің бурыннан халықта дәстүри, жол-жорығы, қағыйдасы, тәртиби, «тил» менен айтқанда тайын сценарийи болады. Сол сценарийды той, байрам, қурбасы хәр байрамның жағдайына, уақтына байланысly өзгертиуи де мүмкин.

Қарақалпақларда кишкене балалардың, қызлардың хәттеки жигит-қызлардың да бурынлары отырыспа, жыйынларда хәр қыйлы қызықлы сахналық көринислер атқаратуғыны бар. Хәтте, жергиликли халық арасында көп ғана ауыз еки сақланған интермедия, инсенеровка, пьесалар болған. Солардан елиуге жақыны халық аузынан жазып алынды. Бул ауыз еки драмалар «Атпурыш», «Етикши» «Теппе дүкән», «Қассап», «Саудагер хәм баспашы», «Азайымхан», «Сыйыр саудасы», «Балықшы бабай» хәм тағы басқалар. Олардан тайын шығарма ретінде барлық халық театрларына ортақ болған репертуар болған. [2.18.]

Мине, бундай театрластырылған, сахналастырылған тамашалар, ойын-зауықлар өз-өзинен бола бермейди. Сондайды қоя алатуғын талантлы, уқыплы, зейинлы бир адамлар аркалы, солардың басшылығы, көрсетпеси менен әмелге асырылды. Яғный сондай уқыплы қурбасылар, аға бийлер, мереке, ойын басшылары бүгінгі режиссёрлардың хызметлерин атқарған.

Буны бүгінгі режиссураның миллий көриниси, дәреклери деп есаплаймыз. Деген менен оларды анық хәқыйқый режиссёрлар деп атай алмаймыз. Ал, енди Қарақалпақстанда халықлық (майдан) театры режиссурасына келсек, ол ертеден — XIX әсирдың бириншы ярымларынан басланады.

Халықлық (майдан) театрлары режиссурасының биринши уәкиллери Матжан — баха (1813–1920), Матякубкөр (1833–1920), Рахматулла улы Қурбанияз (1851–1914), Мәдирийим

улы Балтакул (1852-1933), Досымбет Қырқын (1879–1933), Пирнияз йикши (1900–1970) х.б.лар болган [3: 26].

Қарақалпақстанда «театр», «театр труппасы» деген терминлер 1920-жылдың орталарынан баслап тарқала бастады. 1920-жылдың екінші ярымында «Таң нуры» атлы ең биринши миллий театр труппасы дүзилди. Труппаның шөлкемлестиреушиси Зариф Қасимов болды. Қарақалпақ профессионал театры 1930-жыл 30-декабрьден өз жумысын бастаган болса, мине, соннан берли өткен тоқсан жылдан аслам уақыттан берли тамашагөйлерге өзинин сырлы пердесин ашып келмекте [1: 8]. Әлбетте, миллий театрды шөлкемлестиреу хэм оның тийкары болган миллий қәнигелерди таярлау жумысларында бизге өзбек хэм рус мәдениаты, көркем өнер гайраткерлери бийбаха жәрдем көрсетти. Т. А. Товстонгов: «Режиссёрдың роли, актёр яки режиссёрдың үстинлиги ҳаққындаги тартысулар қәншелли көп болмасын, өмир соны көрсетеди, драматургия театрдың тийкары болса да, актёр сахна шығармаларының пүткил барлығын қураушы жанлы тоқыма болса да, бүгинги хэм ертеңги театр тәғдири көбирек режиссёрға байланыслы болып қала береди» [3: 29]. Солай етип биринши миллий театр труппасының дүзилиуи қарақалпақстанда театр режиссурасының рауажланыуына жол ашты.

Пайдаланған әдебиятлар:

1. Алланазаров Т. «Қарақалпақ театрында миллий режиссураның қәлиплесиуи». – Нөкис: «Билим». 1996-ж.
 2. Пирназаров А. «Режиссура каракалпакского гостеатра имени К. С. Станиславского» (истоки и формирование)
 3. Баяндиев Т. «Қарақалпақскому театру — 50 лет». – Нукус: «Қарақалпақстан». 1976-ж.
 4. Тұрсынов Б. Драматургия хэм театрымыздың мәселелери. – Нөкис: –1988.
-

MILLIY OPERA HÂM BALET JANRDAĖI TARIYXIY SHĖĖARMALAR

Muxammeddinov Q.

Nökis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Annotatsiya. Asarda xalq musiqasi namunalari gavdalandirilgan manzaralar muvaffaqiyatli yoritilgan, lekin rechitativlarda musiqa va nutqning oʻrnatilishida nomuvofiqlik mavjud. Bu asarda kompozitorlar dramatik spektaklning musiqiy uslubidan voz kehdilar. Bu asarda musiqa nafaqat joʻr, balki tashkiliy ahamiyatga ega. Ariyalar oddiy qoʻshiqlar sifatida emas, balki qahramon obrazini yoritish uchun vosita sifatida kelgan.

Kalit soʻzlar. Opera, asar, musiqa, balet, simfoniya, orkestr, ariya, ritm, bastakor, janr.

Аннотация. В произведении удачно выделены сцены, воплощенные образцами народной музыки, но в речитативах наблюдается несоответствие в настройке музыки и речи. В этом произведении композиторы покончили со стилем музицирования драматического спектакля. В этой работе музыка является не только аккомпанементом, но и имеет организационное значение. Арии пришли не как простые песни, а как инструмент для освещения образа героя.

Ключевые слова. Опера, произведение, музыка, балет, симфония, оркестр, ария, ритм, композитор, жанр.

Annotation. The work successfully highlights the scenes embodied by samples of folk music, but in the recitatives there is a discrepancy in the setting of music and speech. In this work, the composers did away with the musical style of a dramatic performance. In this work, music is not only an accompaniment, but also has organizational significance. Arias came not as simple songs, but as a tool to illuminate the image of the hero.

Keywords. Opera, work, music, ballet, symphony, orchestra, aria, rhythm, composer, genre.